Lieta Nr. 15830003515

Nr. SKK-237/2017

Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

LĒMUMS

Rīgā 2017.gada 2.jūnijā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis Artūrs Freibergs,

tiesnesis Pēteris Dzalbe,

tiesnese Anita Poļakova

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 26.janvāra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Liepājas tiesas 2016.gada 15.augusta spriedumu

/pers. C/, personas kods /personas kods/,

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar piespiedu darbu uz 180 stundām.

/pers. B/, personas kods /personas kods/,

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 20.panta ceturtajā daļā un 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar piespiedu darbu uz 180 stundām.

No /pers. C/ un /pers. B/ solidāri valsts labā piedzīta Valsts ieņēmumu dienesta pieteiktā kaitējuma kompensācija 29 349,41 *euro*.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. C/ atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš izvairījās no nodokļu nomaksas un samazināja ar nodokli apliekamo objektu, nodarot zaudējumus valstij lielā apmērā, bet /pers. B/ atbalstīja šādu izvairīšanos no nodokļu nomaksas un ar nodokli apliekamā objekta samazināšanu, nodarot zaudējumus valstij lielā apmērā.

/pers. C/ darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 218.panta otrās daļas (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 31.martam), bet /pers. B/ darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtās daļas un 218.panta otrās daļas (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 31.martam).

[3] Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ iesniegto apelācijas sūdzību, Zemgales apgabaltiesa ar 2017.gada 26.janvāra

lēmumu Liepājas tiesas 2016.gada 15.augusta spriedumu atstāja negrozītu.

[4] Kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas lēmumu iesniedza apsūdzētais /pers. B/, lūdzot atcelt Liepājas tiesas 2016.gada 15.augusta spriedumu un Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 26.janvāra lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[4.1] /pers. B/ norāda, ka apelācijas instances tiesas atziņas nav pamatotas ar pierādījumiem. Kasācijas sūdzības autors nepiekrīt viņam inkriminēto darbību kvalifikācijai, uzskata apelācijas instances tiesas lēmumu par nelikumīgu un atceļamu, jo tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma pārkāpumus. Apsūdzētā /pers. B/ ieskatā, pārkāptas viņa tiesības uz taisnīgu, objektīvu, neatkarīgu lietas izskatīšanu, kā to nosaka Kriminālprocesa likuma 15.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants. Tāpat, kasācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā, pārkāpts Kriminālprocesa likuma 8., 12., 19., 20., 124., 128., 129., 130., 511., 512., 527.pants.

[4.2] Apsūdzētais /pers. B/ norāda, ka apelācijas instances tiesa, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 564.panta sesto daļu, notiesājoša nolēmuma pamatā izmantojusi pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus. Tiesa ignorējusi apelācijas sūdzībā norādīto, ka viņa, /pers. B/, apsūdzības pamatā liktie pierādījumi nav iegūti un nostiprināti likumā paredzētajā kārtībā, kā arī nav procesuāli noformēti atbilstoši likuma prasībām un tādēļ saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 4.punktu atzīstami par nepieļaujamiem vai daļēji pieļaujamiem, un pierādīšanā neizmantojamiem vai ierobežoti izmantojamiem.

Kriminālprocess Nr. 15830003515 uzsākts 2015.gada 14.aprīlī, izdalot krimināllietas materiālus no kriminālprocesa Nr. 15830010812, kurā viņš, /pers. B/, līdzapsūdzētais /pers. C/ un vairākas citas personas 2012.gadā pratinātas liecinieku statusā. Minētie pratināšanas protokoli no 2012.gada kriminālprocesa nokopēti un pievienoti 2015.gada 14.aprīlī uzsāktajam kriminālprocesam kā apsūdzības pierādījumi viņa un /pers. C/ vainai pēc Krimināllikuma 218.panta, nenodrošinot šo dokumentu kopiju noformēšanu atbilstoši likuma prasībām, t.i., procesa virzītājs nebija apstiprinājis protokolu kopijas.

Pirmās instances tiesa notiesājošu spriedumu, kuram pilnībā pievienojās apelācijas instances tiesa, galvenokārt pamatojusi ar citā kriminālprocesā sniegtajām viņa, /pers. B/a, kā arī /pers. C/ un citu personu liecībām. Abu zemāko instanču tiesas pretēji Kriminālprocesa likuma 501.panta 3.punktā un 503.panta ceturtajā daļā noteiktajam tiesas sēdē nolasīja apsūdzētā /pers. C/ liecības, kuras viņš sniedza kā liecinieks 2012.gadā, jo tiesas sēdē atteicās liecināt. Pēc kasācijas sūdzības autora domām, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128., 129., 130.pantam norādītās liecības atzīstamas par nepieļaujamiem pierādījumiem un nav attiecināmas uz kriminālprocesu Nr. 15830003515.

[4.3] Apsūdzētais /pers. B/ uzskata, ka viņam inkriminēto darbību apraksts tiesu nolēmumos ir nekonkrēts un pretrunīgs, tas neatbilst nodarījuma juridiskajai kvalifikācijai. Apelācijas instances tiesa neņēma vērā viņa, /pers. B/, iebildumus. Noziedzīgā nodarījuma aprakstā norādīts, ka viņš organizēja un nodrošināja fiktīvus darījumus, taču viņa darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtās daļas un 218.panta otrās daļas kā noziedzīgā nodarījuma atbalstīšana, nevis organizēšana.

Motīvu daļa

[5] Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 26.janvāra lēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

[5.1] Kriminālprocesa likuma 584.panta otrā daļa noteic, ka kasācijas instances tiesa drīkst pārsniegt kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus gadījumos, kad tā konstatē šā likuma 574. un 575.pantā norādītos pārkāpumus un tie nav norādīti sūdzībā vai protestā.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka šajā lietā pārsniedzami apsūdzētā /pers. B/ kasācijas sūdzības ietvari, jo apsūdzētais /pers. C/ kasācijas sūdzību nav iesniedzis.

[5.2] Apelācijas instances tiesas nolēmuma saturs noteikts Kriminālprocesa likuma 564.pantā.

[5.3] Zemgales apgabaltiesa, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 564.panta sesto daļu, norādīja, ka tā pilnībā neatkārto pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus un atzina, ka pirmās instances tiesa spriedumu ir pamatojusi gan ar tiesību normām, gan ar tiesā pārbaudītajiem pierādījumiem.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka šāda apelācijas instances tiesas atziņa ir nepamatota un neatbilst lietā konstatētajam.

[5.4] Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 511.panta otro daļu spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, savukārt Kriminālprocesa likuma 512.panta otrā daļa noteic, ka tiesa spriedumu pamato ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē, un rakstveida pierādījumiem un dokumentiem, kuri norādīti lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, vai ar pierādījumiem, kurus saskaņā ar šā likuma 125.panta noteikumiem nav nepieciešams pārbaudīt. Minētais attiecināms arī uz apelācijas instances tiesas nolēmumu.

Lietu pēc būtības izskata pirmās instances tiesa, bet gadījumā, kad iesniegts apelācijas protests, apelācijas sūdzība – arī apelācijas instances tiesa. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmajai un trešajai daļai kasācijas instances tiesa lietu pēc būtības neizskata, pierādījumus lietā no jauna neizvērtē, taču tās kompetencē ietilpst izvērtēt, vai ir ievērotas Kriminālprocesa likumā izvirzītās prasības pierādījumu vērtēšanā, vai pareizi piemērots Krimināllikums, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu un nosakot sodu, vai tiesas nolēmums atbilst Kriminālprocesa likuma prasībām, vai nav pārkāpts kriminālprocesa pamatprincips – tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.

Jautājums par pierādīšanu un pierādījumu izvērtēšanu ir reglamentēts Kriminālprocesa likuma 9.nodaļā, tostarp Kriminālprocesa likuma 128., 129., 130.pantā ir reglamentēts jautājums par pierādījumu ticamību, attiecināmību un pieļaujamību.

Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmā daļa noteic, ka pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai.

[5.5] Kriminālprocesa likuma 391.panta sestā daļa noteic, ka lēmumam par kriminālprocesa sadalīšanu pievieno izdalīto lietas materiālu oriģinālus vai kopijas un to sarakstu.

No lēmuma par kriminālprocesa sadalīšanu redzams, ka 2015.gada 14.aprīlī kriminālprocess Nr. 15830010812 sadalīts, izdalot materiālus un uzsākot kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 218.panta otrās daļas. Uzsāktajam kriminālprocesam piešķirts Nr. 15830003515. Lēmumam pievienots izdalīto materiālu saraksts. No minētā saraksta redzams, ka kriminālprocesam Nr. 15830003515 pievienoti 108 dokumenti, no kuriem lielākā daļa ir procesuālo dokumentu (liecību, citu izmeklēšanas darbību protokolu un dokumentu) kopijas.

Dokumentu juridiskā spēka likums nosaka prasības dokumenta atvasinājuma (noraksts, izraksts vai kopija) izstrādāšanai vai noformēšanai, lai tas iegūtu juridisku spēku. Šā likuma 8.panta pirmā daļa noteic, ka dokumenta oriģināla, atvasinājuma un dublikāta izstrādāšanas un noformēšanas noteikumus, kā arī pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpstošos dokumentus, šo sistēmu veidojošo dokumentu grupas un prasības, kas ievērojamas, izstrādājot un noformējot pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpstošos dokumentus, nosaka Ministru kabinets.

Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumu Nr.916 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība" (redakcijā, kāda bija spēkā līdz 2017.gada 16.februārim) 54.-56.punkts noteica, ka dokumenta kopiju izstrādā, nokopējot vai citādā tehniskā veidā iegūstot oriģināla faksimilattēlu ar visām oriģināla dokumenta grafiskajām un citām īpatnībām. Izstrādājot elektroniska dokumenta kopiju papīra formā, tos dokumenta rekvizītus, kuri papīra formā nav redzami, atveido dokumenta kopijā uzreiz aiz apliecinātā dokumenta pēdējā rekvizīta virs apliecinājuma uzraksta; kopijas pirmās lapas augšējā labajā stūrī ar lielajiem burtiem raksta vārdu „KOPIJA"; ja dokumenta atvasinājumu apliecina organizācija, apliecinājuma uzrakstā norāda: ar lielajiem burtiem rakstītus atbilstošus vārdus „NORAKSTS PAREIZS", „IZRAKSTS PAREIZS" vai „KOPIJA PAREIZA"; dokumenta atvasinājuma apliecinātājas amatpersonas pilnu amata nosaukumu (ietverot arī pilnu organizācijas nosaukumu un, ja nepieciešams, arī citas ziņas, kas ļauj nepārprotami identificēt personu), personisko parakstu un tā atšifrējumu; apliecinājuma vietas nosaukumu, apliecinājuma datumu. Šo noteikumu 61.punkts noteica, ka dokumenta atvasinājuma pareizību organizācijā apliecina organizācijas vadītājs, cita amatpersona, kas ir tiesīga pārstāvēt organizāciju, vai šo personu pilnvarotā persona. Pilnvarojumu apliecināt dokumenta atvasinājuma pareizību ietver attiecīgās organizācijas rīkojuma dokumentā vai organizatoriskajā dokumentā.

No krimināllietas materiālos esošo procesuālo dokumentu kopijām redzams, ka uz tām lapas augšējā labajā stūrī ar lielajiem burtiem rakstīts vārds „KOPIJA", taču iztrūkst vārdi „KOPIJA PAREIZA", kā arī kopijas nav apliecinātas atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumiem Nr.916 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība".

[5.6] Apelācijas instances tiesas lēmuma aprakstošajā daļā, izklāstot apsūdzētā /pers. B/ apelācijas sūdzības saturu, tostarp norādīts, ka /pers. B/ apstrīdējis pirmās instances tiesas viņa vainīguma pierādīšanā izmantotās pirmstiesas kriminālprocesā 2012.gadā sniegtās liecības, kuras pievienotas kriminālprocesam kā neapstiprinātas kopijas.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka nav juridisku šķēršļu cita kriminālprocesa ietvaros citā statusā sniegto liecību izmantošanai šajā kriminālprocesā. Zemgales apgabaltiesa pauda šādu atziņu: „Lai arī izdalīto materiālu sarakstā (1.sējumā lietas 1.a-1.c lapa) norādīto dokumentu kopijas nav apliecinātas ar procesa virzītāja parakstu, tomēr šo dokumentu saturs pēc būtības nav ticis apstrīdēts un no apsūdzētā /pers. B/ puses sākotnējā kriminālprocesa stadijā, bet no /pers. C/ visa kriminālprocesa laikā, apstiprināts. Minētais nerada šaubas par pievienoto dokumentu saturisko atbilstību to oriģināliem".

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka šāda apelācijas instances tiesas lēmumā izteiktā atziņa ir nepamatota un neatbilstoša likuma prasībām.

[5.7] No pirmās instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesas sēdē apsūdzētais /pers. C/ atteicās sniegt liecības, norādot, ka „pilnībā apstiprina iepriekš izmeklēšanas laikā sniegtās liecības, kas atbilst patiesajiem apstākļiem visās niansēs". Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 503.panta ceturto daļu, 501.panta 6.punktu tiesas izmeklēšanā tika nolasītas apsūdzētā /pers. C/ pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības. /pers. C/ sniedzis liecības 2012.gada 12.jūnijā pirmstiesas izmeklēšanā kriminālprocesā Nr. 15830010812, no kura izdalīta skatāmā krimināllieta (1.sējuma 10.-11.lapa). Augstākā tiesa konstatē, ka minētā liecība konkrētajam kriminālprocesam pievienota kā kopija, kura nav apstiprināta likumā noteiktā kārtībā.

No pirmās instances tiesas sprieduma redzams, ka /pers. C/ un /pers. B/ vainīguma pierādīšanā izmantotas liecinieku /pers. G/ un /pers. H/ liecības. Norādītie lieciniekinav nopratināti pirmās instances tiesas sēdē. Tiesa viņu liecības (1.sējuma 75.lapa, 167.-168.lapa) nolasīja, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 501.panta 4.punktu. Kasācijas instances tiesa konstatē, ka tiesas nolasītās /pers. G/ un /pers. H/ liecības izdalītas no kriminālprocesa Nr. 15830010812 un pievienotas izskatāmajam kriminālprocesam kā kopijas, kuras nav apstiprinātas likumā noteiktā kārtībā.

Apsūdzēto /pers. C/ un /pers. B/ vainīguma pierādīšanā izmantotas liecinieka /pers. I/ liecības (1.sējuma 142.-144.lapa), kas nolasītas tiesas sēdē saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 501.panta 6.punktu /pers. I/ liecības lietai pievienotas kā neapstiprinātas kopijas un sniegtas kriminālprocesā Nr. 15830010812. /pers. I/ pirmās instances tiesas sēdē kā liecinieks atteicās sniegt liecības, paskaidrojot, ka kriminālprocesā no kura izdalīti izskatāmās lietas materiāli, viņa procesuālais stāvoklis – aizdomās turētais. Tādējādi liecinieks /pers. I/ šajā kriminālprocesā nav sniedzis liecības.

Tāpat apsūdzēto /pers. C/ un /pers. B/ vainīguma pierādīšanā izmantotas liecinieces /pers. J/ liecības (1.sējuma 157.-160.lapa), liecinieka /pers. K/ liecības (1.sējuma 58.-62.lapa), kuras nolasītas tiesas sēdē saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 501.panta 1., 2.punktu, un kas šai lietai pievienotas kā neapstiprinātas kopijas un iegūtas kriminālprocesā Nr. 15830010812.

Apsūdzēto vainīguma pierādīšanā izmantoti protokoli par uzrādīšanu atpazīšanai (1.sējuma 63.-72., 76.-77., 161.-166, 169.-178.lapa), kas iegūti kriminālprocesā Nr. 15830010812 un šai lietai pievienoti kā neapstiprinātas kopijas.

[5.8] Kasācijas instances tiesa uzsver, ka nav pieļaujams tiesas nolēmumā izteiktās atziņas pamatot ar pierādījumiem, kas atrodas citā kriminālprocesā un nav iegūti šajā kriminālprocesā likumā paredzētajā kārtībā, jo tādējādi tiek pārkāptas Kriminālprocesa likuma 127., 511., 512.panta, 527.panta otrās daļas 1.punkta, 564.panta ceturtās daļas prasības. Šādu atziņu Augstākās tiesas Senāts izteicis arī 2011.gada 11.novembra lēmumā lietā Nr. SKK-480/2011 un 2007.gada 20.novembra lēmumā lietā Nr. SKK-618/2007 (*Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 11.novembra lēmums lietā Nr. SKK-480/2011 (11150047308) un 2007.gada 20.novembra lēmums lietā Nr. SKK-618/2007 (11088213605)*).

[5.9] Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesa, neizvērtējot atbilstoši likuma prasībām krimināllietas materiāliem pievienoto nokopēto neapliecināto liecību un citu pirmstiesas izmeklēšanā sastādītu protokolu un dokumentu pieļaujamību, bet ar tajos esošajām ziņām par faktiem pamatojot apsūdzēto vainīgumu, pieļāva Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta otrās daļas, 564.panta ceturtās daļas, 127.panta pirmās, otrās daļas, 527.panta otrās daļas 1.punkta pārkāpumu.

Tā kā daļa no apsūdzēto vainīguma pierādīšanā izmantojamiem pierādījumiem nav iegūti atbilstoši likuma prasībām, kasācijas instances tiesa atzīst, ka pierādījumi nav vērtēti saskaņā ar Kriminālprocesa likuma prasībām.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta otrās daļas, 564.panta ceturtās daļas, 127.panta pirmās, otrās daļas, 527.panta otrās daļas 1.punkta pārkāpumu Augstākā tiesa atzīst par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma un ir pamats apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai.

[5.10] Tā kā apelācijas instances tiesas lēmums tiek atcelts norādīto pārkāpumu dēļ, tad kasācijas instances tiesai nav iespējas pārbaudīt ar pierādījumiem konstatētās apsūdzētā /pers. B/ faktiskās darbības un to atbilstību Krimināllikumā paredzētā noziedzīga nodarījuma juridiskajām pazīmēm.

[5.11] Pārējā daļā kasācijas sūdzībā apsūdzētais /pers. B/ norāda, ka nav izdarījis viņam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu.

Kā jau norādīts iepriekš, kasācijas instances tiesas kompetencē neietilpst no jauna izvērtēt apsūdzētā vainīguma pierādījumus, jo kasācijas instances tiesa lietu pēc būtības neizskata un lietas faktiskos apstākļus neskaidro.

[5.12] Apsūdzētajiem /pers. C/ un /pers. B/ pirmstiesas kriminālprocesā drošības līdzekļi nav piemēroti. Drošības līdzekļi nav piemēroti arī ar tiesu nolēmumiem.

Kasācijas instances tiesa neuzskata par nepieciešamu apsūdzētajiem /pers. C/ un /pers. B/ šobrīd piemērot drošības līdzekli.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

nolēma:

atcelt pilnībā Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 26.janvāra lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnesis A. Freibergs

Tiesnesis P. Dzalbe

Tiesnese A. Poļakova